

писаца „за децу и осетљиве” (примена формулације Данила Киша нам се у овом контексту чини сасвим адекватна) – све су то само неке од значајних чињеница које откривамо захваљујући Журићевој књизи. Ћопићева се уверења свакако најупечатљивије обликују у сцени разговора са руским новинаром Сергејем Довлатовим. У њој знаменити писац поручује не само „да је дата команда да би одабрани међеди кренули у јуриш на свилу и кадифу” него да су чак совјетски писци, изложени најоштријој књижевној критици за време Стаљина, имали светлију судбину од југословенских аутора који нису толико затварани, колико су, међу народом принудно весели, овенчани звањем највољенијих писаца, подносили са више инстанце утврђене и помно бележене књижевне и ванкњижевне грехове. Наслов Журићевог дела отуда блиставо кондензује суштину пишевог живота о којем пијететски сведочи: Ћопић је, ликом и делом, стварао засебну литерарну републику, истински одважно и сопственом принципу доследно, дивно боравиште слободе.

Виолеџа МИТРОВИЋ

НЕУМОРНА ПИТАТЕЉИЦА

Радмила Гикић Петровић, *А где је Чехов?: разговори о њрози*, Orion spirit, Сремска Каменица 2015

У разноврсном списатељском опусу Радмиле Гикић Петровић бројне су књиге које припадају граничним књижевним формама: путописи (из Индије и Кореје) и разговори (о Индији, о прози). И њена приређивачка пракса указује на исто: на светло дана изнела је дневничку прозу (Милице Стојадиновић Српкиње и Анке Обреновић), Српкињину преписку са савременицима, фрагменте епистоларне оставштине свога супруга, професора Светозара Петровића, начинила библиографију радова о Милици Стојадиновић... Сви поменути жанрови – путопис, интервју, дневник, писмо, као и библиографија, подразумевају однос заснован на интерес(овању) за друго и другачије: другог човека (често писца осталог изван магистралног тока: маргинализоване списатељице или апартног Ставана Пешића), далеки другачији предео, давнашње културноисторијске прилике и личности. Истовремено, жанровски обрасци који дефинишу стваралачку праксу Радмиле Гикић Петровић припадају, женетовским речником дефинисано, епитекстуалним формама, односно представљају садржаје који не припадају чисто књижевно-уметничком проседеу, а битни су јер осветљавају контекст, карактер, интиму, биографију и мноштво других детаља који претпостављају ваљану рецепцију.

Такав поетички концепт подразумева ствараоца спремног на деловање из сенке; остајање у другом плану како би што боље био експониран саговорник, односно предмет интересовања. Када је у питању импозантан интервјуерски корпус Радмиле Гикић Петровић (који осим трокњижја *Искусџва ѓрозе*, *Токови савремене ѓрозе* и збирке *А ѓде је Чехов?* чине и у књигама непрештампани интервјуи расути по часописима), ауторка се налази на терену сродном литерарном, стављајући свој професионални (писатељски, уреднички, приређивачки, истраживачки рад) у функцију новинарског жанра, с израженом посредничком улогом на релацији писац–читалац. Притом треба имати на уму да је Радмила Гикић Петровић пре и изнад свега – читалац! И то читалац од оне данас ретке сорте: фокусиран, посвећен, страсан. Салонски, у оном старовременом смислу, јер ауторка има потребу да своје читалачке увиде преточи у разговор, да своје читалачко задовољство и импресије подели с пријатељима и пренесе на читаоце.

Тако и њени разговори с писцима нису засновани на убичајеној, двосмерној релацији. Ослањајући се на налазе и наводе многих критичара и тумача, цитирајући их, Радмила Гикић Петровић претпостављене дијалоге преображава у књижевне дебате, полилошке расправе, у које се имплицитно призива и уводи читалачка публика. На тај начин број саговорника и у књизи о којој је реч, са 17 (Магда Симин, Светлана Велмар-Јанковић, Гроздана Олујић, Филип Давид, Слободан Тишма, Радован Бели Марковић, Милован Марчетић, Васа Павковић, Сава Дамјанов, Гордана Ћирјанић, Владимир Пиштало, Горан Петровић, Владан Матијевић, Веселин Марковић, Александар Гаталица, Ласло Блашковић, Мирјана Новаковић) проширује се на бар двоструко-троструко више учесника. Од таквих разговора, свакако интересантних „обичним” читаоцима, имају користи и истраживачи, али и сами књижевници, о чему сведочи и један од саговорника Радмиле Гикић Петровић у књизи *А ѓде је Чехов?*, Владимир Пиштало, тврдећи: „...тако и интервјуи са писцима могу утицати на књижевност”, и даље: „Понекад ме новинари изненаде питањем. Идући трагом тог питања ја себи објасним неке ствари.”

Поступак „давања гласа” другима да искажу свој суд разговоре Радмиле Гикић Петровић чини објективним и поузданим. Јер, не треба заборавити, интервјуерка је и историчар књижевности с изграђеном свешћу о потребама како историје књижевности, тако и историје културе, психологије и социологије књижевности, естетске и етичке димензије литературе... Тако су у књизи *А ѓде је Чехов?* драгоцени, на пример, они редови у којима ауторка слика друштвену климу Новог Сада (околности везане за промоцију књиге Филипа Давида од пре двадесетак година, или чаршијско-еснафску реакцију на вест о избору Слободана Тишме за лауреата НИН-ове награде). Да нема Радмиле Гикић Петровић као учесника и сведока, такви детаљи пали би у заборав.

Ти коментари и сећања дати су у пролошком ауторском тексту „Препорука за читање”. У њему, осим биобиблиографских референци, Радмила Гикић Петровић даје и fine скице за портрете својих саговорника. Такав је, за мене, пре свих запис о Магди Симин, чију прозу нисам до сада читала. Или онај следећи, о Светлани Велмар-Јанковић. Па онај крајње личан коментар који открива стваралачке муке да се од саговорника искамче тражени одговори, док једна од списатељица бескрајно пролонгира завршетак разговора, да би нам на концу Радмила признала: „Добила сам шта сам добила.”

Осим жеље да више сазнам о Магди Симин и њеном скрајнутом опусу, или навођења да се систематично позабавим списатељским делом мајке Светлане Велмар-Јанковић, Мими Вуловић, мени је ова збирка донела једно неочекивано откриће. Најпре сам књигу читала на прескок, пратећи своје литерарне фаворите: Светлану Велмар-Јанковић, Владимира Пиштала, Горана Петровића... А онда, накнадно, враћала сам се прескоченим разговорима и управо у њима, у изјавама писаца чије ми поетике нису нарочито блиске, проналазила најзанимљивија места, интригантне ауторефлексије, вредносне аршине и слично. Тако ми се као апсолутни јунак књиге указао неверовато аутентични, апсолутно свој, Слободан Тишма: спокојан попут каквог источњачког мудраца, у хармонији са собом и светом. Дакле, ако и нисам љубитељ дела овог књижевника (који је, ако ме сећање не вара, и сам за себе, у беседи приликом уручења НИН-ове награде, рекао да је „полуписац”), представио ми се као ванредни сабеседник, те *Велике мисли малоџ Тишме*, како гласи наслов збирке његових интервјуа објављених 2014. у зрењанинској Градској библиотеци, свакако књига која ми је претходних месеци донела тиху читалачку радост.

Радмила Гикић Петровић пак у својим разговорима остаје тајновита. Води их привидно ненаметљиво, не желећи да намеће свој укус, суд, став. Тек каткад нотира субјективну склоност, редовно у знаку афирмације: „...мени је најзанимљивија прича...”, „...ја бих, рецимо, дала предност Вашој прози...”, „Волим питања и одговоре о првим књижевним почецима, о првој записаној песми...” Но, интервјуерка зна чему стреми и како до тога да дође. Просто вам се учини да је питани изговорио управо оно што Радмила Гикић Петровић поима под литературом и њеном важношћу у животу свих нас. Тако препознајем њену мисао у речима Васе Павковића: „Књиге су могућност за измену искуства, са неким осетљивим, мудрим, интересантним људима, који су живели у другим просторима, временима и околностима, али који имају нешто битно или мање битно да нам саопште.” А њен књижевноисторијски концепт, опет, у ставу Саве Дамјанова: „Најбољи књижевни историчари писали су своја дела као наративе (дакле, приповедачки или романескно), док су се они лошији увек крили иза некаквог неразумљивог научног дискурса и

апарата.” Или њен (по)етички кредо у мисли Владимира Пиштала: „Ја мислим да сам још за време комунизма, уз помоћ Мана и Чехова изградио алтернативни морални систем. Кад се велики вредносни систем срушио, мој лични није.” (Након оваквог одговора мислим да није више нужно питати се: где је Чехов?)

Од момента када је књигом *Десет̄ њисаца – десет̄ разговора* 1931. године Бранимир Ћосић устолочио у нашој култури жанр књижевног разговора, до данас смо добили читаву плејаду сјајних интервјуера. Радмила Гикић Петровић свакако стоји међу онима који, у овом тренутку, представљају класике умећа вођења разговора. А *када* (и ако!) *сазримо као култура*, можда ће интелектуалне фигуре које краси ова ретка способност добити заслужени статус неприкосновених ауторитета и књижевних арбитра, попут једног Бернара Пивоа у Француској, на пример.

И на крају: волела бих да, једнога дана, када темељније ишчитам све књиге потписане руком Радмиле Гикић Петровић, и ова запажања искористим и преформулишем у питања за разговор с овом ауторком која показује (за наше доба) ретку и безинтересну бригу како према српском културном и књижевном наслеђу, тако и стремљење да српско друштво и култура постану отворенији за оно што још увек доживљавамо као далеко и туђе, те да постану интегрални део светске културне мапе.

Најталија ЛУДОШКИ

ВАШАР ПАТОСА

Катарина Ковчин, *Кривене лушке*, Матица српска, Нови Сад 2015

*Та обавеза да се поћез њовуче
може бити ѡтерет̄ за иџрача без сѡрајтецке визије.*

Гари Каспаров

У бити различит од очекивања која стоје пред његовим аутором, стваралачки процес ретко је доследан, а још мање програмски. Долазећи на махове, снага да се речи преломе, да се ставе у службу идеје, често собом носи сопствена стремљења, чији извор не почива увек на вољи аутора. Настала из нужде да се из искуства једног говори о мноштву, свака прича је донекле лаж, компромис између онога што је приповедач кадар да каже и онога што је слушалац вољан да чује. Тако, што је једна страна вештија, те боље осећа другу, јаче бивају и везе које се унутар приче растуру, чувајући поверење између двоје сарадника докле приповест траје. Неке приче, међутим, као и неки гости, нису оно за шта се